

РОЗВИТОК ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ ПІД ВПЛИВОМ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН У ГАЛУЗІ ВИРОБНИЦТВА

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (41).

УДК 811.161.2'276.6 : 001.895 : 655

DOI: 10.24144/2663-6840/2019.1(41).71–76

Медведь М. Розвиток видавничо-поліграфічної терміносистеми під впливом інноваційних змін у галузі виробництва; 15 стор.; кількість бібліографічних джерел – 11; мова українська.

Анотація. У статті простежено витоки української видавничо-поліграфічної термінології, які сягають епохи пізнього середньовіччя (середина XV ст.), наведено лінгвістичні підтвердження спадкоємності друкарської термінології, яка успадкувала термінологію рукописного книговиготовлення; віднайдено підтвердження функціонування в сучасній видавничо-поліграфічній термінології термінів, які увійшли в ужиток п'ять століть тому. Підкреслено, що основною причиною динамічного оновлення видавничо-поліграфічної терміносистеми став науково-технічний прогрес.

Ключові слова: термінологія, видавничо-поліграфічна терміносистема, друкарська термінологія, видавничо-термінологія, мовні інновації, динаміка мови.

Постановка проблеми. Як будь-яка національна мова, що відображає мудрість і життєвий досвід нації, так і спеціальна мова науки, техніки й виробництва передає знання та професійний досвід усього людства.

Нині такі галузі промисловості, як видавничо-поліграфічна, розглядаються як сукупність наукових і технічних засобів для виготовлення друкованої продукції: книг, газет, журналів тощо. У зв'язку з інтенсивним розвитком галузі (комп'ютеризацією більшості її процесів) кількість спеціальних термінів стрімко зростає. Кінець XX – початок XXI століття характеризується як процес технічного переоснащення видавництва і друкарських підприємств. Саме в цей період виникає велика кількість нових технічних понять і термінів, багато застарілих слів зазнають тих чи інших змін, що й дає змогу найповніше простежити шляхи поповнення терміносистеми. Усталена термінологія сприяє взаєморозумінню професіоналів галузі, не створює труднощів у фаховому спілкуванні, хоч здає позиції активного вживання фахівцями.

Важливою передумовою нормалізації будь-якої сучасної терміносистеми насамперед є дослідження її історії: виявлення певних термінологічних явищ, що виникли внаслідок розвитку термінології; їх логіко-семантична та лінгвістична інтерпретація; з'ясування перспективних засобів творення термінів. Це дає змогу висвітлити об'єктивні тенденції розвитку терміносистеми, без урахування яких неможливе її сучасне унормування.

Аналіз досліджень. Українська видавничо-поліграфічна терміносистема (надалі – УВПТ) тривалий час не мала належного лексикографічного опрацювання. Є підстави говорити лише про окремі епізодичні згадки в працях істориків книги і друкарства (Я. Ісаєвич, Г. Коляда, С. Маслов, І. Огієнко, П. Попов, Ф. Титов), дослідників російської друкарської лексики (М. Виноградова, М. Феллер) та палітурної справи (В. Калугін) [5, с. 5].

І лише в дослідженнях Е. Огар здійснено вда-

лу, на наш погляд, спробу дослідити українську друкарську термінологію періоду, який охоплює кінець XV – XIX століття, бо саме на нього припадає зародження фахової термінології та інтенсивне термінотворення в українському середовищі. Отже, під друкарством розуміємо термінологію ремісничого та мануфактурного періоду книговиробництва. Саме передісторія книги дає змогу відтворити той шлях, яким ішла людина, перш ніж винайти папір та алфавіт.

Українська видавничо-поліграфічна термінологія бере свій початок в епосі пізнього середньовіччя. Вона виникла понад п'ять століть тому. Це подія великого історичного значення, бо з появою друкарства починається новий етап в історії українського книжкового мистецтва: перехід від рукописної книги (була твором малярства), до книгодрукування – (синтез графічного мистецтва й поліграфічної техніки).

Як відомо, розвиток термінології залежить від розвитку галузі. У дослідженнях багатьох науковців (С. Кацпржак, Я. Ісаєвич, Я. Запаско, Є. Немировський, В. Овчинніков, О. Розум, М. Тимошук, Г. Швецова-Водка та ін.), характеризується не лише фаховий розвиток друкарства, а й звертається особлива увага на професійну мову відповідного періоду, що обслуговує галузь.

Мета статті – простежити витоки української видавничо-поліграфічної термінології, які сягають епохи пізнього середньовіччя (середина XVст.), навести лінгвістичні підтвердження спадкоємності друкарської термінології.

Виклад основного матеріалу. Друковане слово є надійним знаряддям невпинного розвитку освіти, науки, культури, всієї людської цивілізації. З перспективи всіх пізніших досягнень, здобутих людством за допомогою поліграфічного способу поширення і зберігання інформації, особливо чітко вимальовується значення діяльності тих людей, які в неймовірно складних обставинах зробили перші кроки на ниві книгодрукування [2, с. 5].

Мрія передових діячів культури про загальну доступність книжок почала здійснюватися тільки після винайдення в середині XV ст. книгодрукування. Винахідником книгодрукування за допомогою рухомих літер став Й. Гутенберг із м. Майнца (Німеччина). Він знайшов спосіб виготовлення друкарської форми шляхом набору окремими литими літерами і виготовив ручний словолитний прилад. Йому вдалося виготовити друкарський станок (прес), за допомогою якого здійснювався відтиск тексту на папір [3, с. 50].

Слов'янські народи одними з перших освоїли винахід Й. Гутенберга (1440 р.) – друкування книг за допомогою рухомих літер, вилитих з металу. Значний унесок у розвиток слов'янського, зокрема кириличного друкування внесли такі слов'янські першодрукарі: Ш. Фіоль, ієромонах Макарій, Г. Скорина. Ш. Фіоль першим застосував у слов'янському книгодруванні кириличний шрифт та оригінальний спосіб двоколірного друку, ієромонах Макарій – значно поліпшив кириличні шрифти, вдосконалив техніку складання тексту і самого друку, Г. Скорина вперше вводить вихідний лист, нумерує аркуші кириличними цифрами, використовує сюжетні гравюри.

На початку книгодрукування друковані книги практично повторювали рукописні, адже багато їх елементів залишалися незмінними, як і терміни, що називали ці елементи. Передусім, це терміни, які позначали функцію та естетичний вигляд книги: зовнішня форма, накреслення шрифту, внутрішня структура, оздоблення. Комплекс складних умінь і навиків, пов'язаних із виготовленням шрифтів і його застосуванням, вимагав наявності фахівців у галузі різьбярства, ливарництва та інших ремесел. Одним із ремесел, яке існувало задовго до друкарства, але без змін використовувалося друкарями, було палітурництво, що доповнило терміносистему мовними одиницями, запозиченими з друкарської терміносистеми, яка, у свою чергу, була засвоєна з терміносистеми книгорукопису. Друкована книга перейняла від рукописної формати, способи брошування й оправи, а ремісники різних фахів на високому рівні майстерності застосовували своє уміння у друкарстві [2, с. 5].

Оскільки реміснича справа вплила на друкарство, то саме її термінологія в поєднанні з термінологією рукописного книговиготовлення стала основою для становлення видавничо-поліграфічної термінології. Підтвердженням цьому є зарахування до друкарських термінів згаданих термінологій на позначення:

- функціональних елементів книги та складників друкарської форми, що їх відтворює;
- одиниць вимірювання форматів та обсягів друкованої книги;
- основних технологічних операцій;
- друкарського знаряддя і матеріалів;
- друкарських професій;
- друкарських закладів [5, с. 30–31].

Спадкоємний зв'язок, засвідчений століттями, підтверджується функціонуванням у сучасній українській мові термінів, тлумачення яких до-

тепер відомі видавцям та поліграфістам: *друкування, складання, друкарська форма, верстат, пуансон, матриця, колонцифра, пагінація*. Та все ж віковий відбір залишив у пасивному вжитку значну кількість термінів, які слугували для позначення друкарських процесів, назв професій, адже книгодрукування було справою трудомісткою, на це потрібно було спеціальне устаткування, багато матеріалів і майстрів різного фаху. У праці О. Покровського «Печатный московский двор в первой половине XVII века» (видання 1913 року) описано порядок роботи в друкарні, з якого можна уявити мову давніх майстрів-друкарів, а відтак тогочасну друкарську термінологію. Автор наводить приклад одного з найдавніших документів із Московського друкарського двору першої половини XVII ст., в якому описано процес створення книги від рукопису до виходу в світ. У ньому в пункті 5 сказано про те, що «... робота наборщика – набирати слова, а тередорщика – друкувати листки, батийщика – ставити чорнила; біля кожного станка – по два наборщики, 4 тередорщики, 4 батийщики, усього 10 людей... і на кожному станку друкується по 2400 листків на одному боці, одне чорнило без кіноварі, якщо на двох боках, то 1200 листків; треба два дні для того, щоб кожний листок на станку друкувався по чотири рази...» [1, с. 15–16].

Із цього прикладу зрозуміло, які величезні зміни відбулися в друкарській, а відтак і видавничій термінології, основою якої став прогрес у розвитку галузі. Адже навряд чи хтось із сучасних фахівців серед назв друкарських спеціальностей та професій знає терміни *батийщик, пилкар* – 'ті, що наносять фарбу', *тередорщик, зицер* – 'складач', *письмолятель* – 'той, що виливає літери', *архитипограф* – 'головний над друкарями', *типоблоститель* – 'той, що застерігає від помилок', *типокароводець* – 'той, хто стежить за видавничо-технологічним процесом' [6].

Поширенню друкарських термінів в слов'янську, а далі українську термінологію посприяв і факт, що є неоцінним внеском у розвиток російської та української культури, вітчизняного книгодрукування та видавничої справи – організація друкарської справи на Русі, започаткована Г. Скориною та І. Федоровим. 1 березня 1564 року, коли Іван Федоров та Петро Мстиславець видали свій славнозвісний «Апостол», вважається днем народження книгодрукування на Русі [10, с. 28–29]. Досі не розгадані причини, які спонукали І. Федорова переїхати з Росії спочатку в Литву, а потім і в Україну, де в 1574 році накладом приблизно тисячу примірників він видав «Апостол», а потім «Буквар», «Новий завіт» та вінець свого надбання, найбільшу за обсягом і найдосконалішу за поліграфічним рівнем книгу – «Біблію».

Уже в давнину виробництво книг пробували поставити на «промислову» основу, створюючи майстерні переписування. Винайдення друкарства прискорило поширення книг, відкривши доступ до знань і прогресу. Друкарська термінологія протягом майже п'ятих століть залишалась сталою лексичною групою, хоча поповнювалася носіями різних

соціальних груп. Лише в першій половині XIX століття з неї виокремилася і оформилася як самостійна організаційно-творча та виробничо-господарська галузь – видавнича справа, відповідно і видавнича термінологія, поліграфія та поліграфічна термінологія. Та все ж згадані термінології не стали самостійними, бо, маючи однакову ядрову термінологію, вони майже накладаються одна на одну, що стало специфікою їх об'єднання в нашому дослідженні як термінології видавничо-поліграфічного виробництва.

Дослідниця періоду унормування і впорядкування видавничої термінології, який припадає на 20 – 30 роки XX століття, М. Процик цей період називає періодом успішного розвитку та навіть розквіту згаданої термінології, спираючись на той факт, що саме у цей час Інститут української наукової мови при Всеукраїнській академії наук підготував за роки своєї праці понад тридцять лексикографічних праць, та, на жаль, через відомі політичні події початку 30-х років (арешти та репресії працівників Інституту) ні словник видавничої, ні поліграфічної термінології не встигли опублікувати. І все ж таки деякі видавничі та поліграфічні терміни були зафіксовані в загальнотехнічних лексикографічних джерелах. Ціла тематична група назв фахівців та підприємств видавничої та друкарської справи знайшла відображення у «Російсько-українському словничку ремесел, професій та підприємств» І. Жигадла, надрукованому Центральним статистичним управлінням м. Харкова (1925 р); вже через рік 200 видавничо-друкарських термінів (з позначкою *тип.* – ‘название типографское’) опубліковано в «Російсько-українському технічному словникові» В. Дубровського (1926), який вийшов із друку у м. Києві; окремі терміни видавничої та поліграфічної справи ввійшли до «Словника технічної термінології. Комунальне господарство (Проект) К. Туркала, В. Фаворського (1928); найбільше, понад 350 українських друкарських термінів уміщено в «Словнику технічної термінології (загальному) інженерів І. Шелудька та Т. Садовського (1928) [8].

Цікавим видається факт, що в ту пору велике значення надавалося новотворам. Автори словника І. Шелудько та Т. Садовський для творення нових термінів залучали номінації простішої техніки, якщо з часом принцип її роботи не змінився, а також народні назви, особливо зважаючи на те, щоб новотвір був придатний для утворення від нього похідних і складних термінів. Не можна не згадати «Словник технічної номенклатури. Мануфактурні виробництва (Проект)» професора Ф. Лоханька (1928). Саме цей словник мав позначку *Н.* – новотвір, у словнику були зафіксовані терміни, що належать до терміносистеми поліграфічної справи, а також номінації, спільні для поліграфії і видавничої справи [8].

На нашу думку, згаданий період дійсно засвідчує український термінологічний розквіт ВПТ, хоча майже п'ять століть пройшло з часу винайдення друкарства, та лише на початку останнього століття друкарство переросло в могутню галузь – видавничу справу. Стрімкий розвиток галузі спричинив велике поповнення терміносистеми, де кожен пері-

од вносив свої корективи в галузеве словотворення, його нормалізацію та функціонування. Якщо початок XX ст. розпочав уведення або повернення УВПТ в лексичну систему української мови, то все ж перші спроби наукового аналізу, нормалізації та кодифікації української видавничої та поліграфічної термінології розпочалися лише у 90-х роках XX ст., що зумовлено національним і культурним відродженням, потребою перегляду й наукового осмислення історії української термінології.

Маючи значну лінгвальну та позалінгвальну історію, УВПТ тривалий час спеціально не вивчалася, навіть попри те, що протягом 90-х років XX ст. українська наука активно збагачувалася працями, присвяченими теоретичним і практичним аспектам формування, унормування та кодифікації української науково-технічної термінології загалом й окремих її терміносистем зокрема. Запропоноване дослідження покликане розкрити чинники впливу на бурхливий розвиток видавничо-поліграфічної терміносистеми з огляду на її поповнення новими термінами, породжене глобальними змінами в галузі.

Уживана в текстах сучасної фахової наукової, навчальної й довідкової літератури українська видавнича термінологія загалом відображає ті зміни, яких зазнала видавничо-поліграфічна галузь на зламі століть, до слова, найкардинальніших за всю історію фаху: зміни в організації видавничо-поліграфічного процесу та його окремих стадій; переорієнтація видавничої справи на ринкові механізми функціонування; перерозподіл унаслідок динамічної комп'ютеризації основних технологічних операцій між видавничою та поліграфічною сферою; поява нових видавничих продуктів із видозміненими типологічними ознаками тощо [7, с. 32]. Проблема видавничо-поліграфічного термінотворення займалися Д. Васишин, С. Гунько, Б. Дурняк, О. Мельников, В. Запотоchnий, С. Нечай, В. Партика, О. Сокол, М. Тимошик, Е. Огар, М. Процик та ін.

Аналіз сучасної видавничо-друкарської термінології видається неможливим без поглибленого вивчення джерел витоків друкарської термінології. Саме це аргументує бурхливий розвиток УВПТ. Серед дослідників історії друкарства та видавничої справи відомі праці С. Маслова «Друкарство в Україні в XVI–XVIII ст. (К., 1924), І. Свенцівського «Початки книгопечатання на землях України» (Львів, 1924), «Українська друкована книжка XVI–XVIII ст. (К., 1925), І. Огієнка «Історія українського друкарства» (К., 1925); Я. Запаско «Мистецтво книги на Україні в XVI–XVIII ст.» (Львів, 1971), Я. Запаско, Я. Ісаєвич «Видання Івана Федорова» (Львів, 1983), Я. Запаско «Ошатність української рукописної книги» (Львів, 1998), Я. Запаско, О. Мацюк «Початки українського друкарства» (Львів, 2000); Я. Ісаєвича «Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні» (Львів, 1983) та «Українське книговидання: витoki, розвиток, проблеми» (Львів, 2002); М. Тимошик «Історія видавничої справи» (К., 2003) та ін.

Багато термінів, які функціонували в мові друкарів упродовж багатьох століть, успішно перенесе-

но і в наступне тисячоліття: *друк, коректор, літера, шрифт, азбука, глава, візерунок, форма, таблиця, екземпляр, видання (видати), печать, «типографія», друкарня, оригінал* та ін. Та кінець ХХ ст. вніс найсуттєвіші корективи у видавничо-поліграфічну терміносистему, бо стрімко поповнив їх новими термінами, що утворилися внаслідок бурхливого розвитку галузі.

Хоч науково-технічний прогрес торкнувся багатьох галузей господарства та науки, чи не найбільшого його впливу зазнала видавнича справа. У кінці ХХ – на початку ХХІ ст. відповідні зміни відчула й мова галузі завдяки стрімкому поповненню новими термінами.

У зв'язку з бурхливим розвитком зазначеної галузі фахівці-лексикологи вважають, що актуальним питанням сьогодення є уніфікація її термінів. Мабуть, у жодній іншій сфері суспільної діяльності не працює одночасно стільки фахівців найрізноманітніших сфер виробництва та надання послуг, як у видавничо-поліграфічній справі. До виходу у світ друковане видання готує автор твору, залежно від потреби літературний і науковий редактори, художник-оформлювач, технічний редактор, технологи поліграфічного виробництва, науковці, які опрацьовують нові технології й матеріал. Досконалий зміст та висока якість підготовки видання залежать від рівня їхньої кваліфікації, а також ефективності співпраці.

Проаналізувавши норми вживання тих чи інших видавничо-поліграфічних термінів та їхні граматичні й орфографічні особливості в галузевих тлумачних та орфографічних словниках, а також їхню стабільність використання у фаховій літературі, текстах періодичних видань, робимо висновок: уведення нових та відновлення давніх українських термінів та визначень набули швидкого поширення саме наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття.

Досліджуючи новаторчий аспект сучасного стану розвитку УВПТ, виділяємо основні етапи, які спричинили динамічне оновлення фахової термінології:

- кінець ХІХ – початок ХХ ст.: розгалуження терміносистеми «друкарство» на дві самостійні терміносистеми «поліграфія» та «видавнича справа», ядровим пластом яких залишилися традиційні терміни з часу винайдення книгодрукування;

- кінець ХХ ст.: модернізація технологічних процесів унаслідок переоснащення видавництва та поліграфічних підприємств, викликана прогресом техніки і технологій, підвищеними вимогами до якості видавничої, друкувальної та пакувальної продукції;

- початок ХХІ ст.: об'єднання терміносистеми «поліграфія» та «видавнича справа» у терміносистему «видавничо-поліграфічне виробництво» унаслідок комп'ютеризації видавничих та поліграфічних процесів та поповнення корпусу видавничих та поліграфічних термінів потужними ін'єкціями в українську мову англійців.

Спираючись на дослідження учених, ми виявили основні причини динамічного оновлення видавничо-друкарської термінології, спільні для кож-

ного періоду:

- науково-технічний розвиток галузі;
- модернізація технології видавничого процесу;
- ін'єкції лексичних запозичень.

На розбудову видавничо-поліграфічної термінології третього етапу особливо вплинула комп'ютеризація редакційно-видавничих та друкарських процесів, на яку видавнича справа та поліграфія відреагували появою нових номінацій (*інтернет-видання, комп'ютерна коректура, настільні редакційно-видавничі системи, оцифровані шрифти, ризографія, рекордери*). Аналізуючи вже згадані галузеві словники, ми звернули увагу на повернення в мовний ужиток видавців та поліграфістів призабутих українських термінів: *складання, береги сторінки видання, однотонове видання, верстання в облямуванні текстом* [11].

Важливе значення в поповненні професійної мови видавців відіграє полісемія, омонімія, синонімія та антонімія. Розглядаючи лексико-семантичні явища в сучасній УВТ, саме ці процеси М. Процик відмічає як найактивніші у термінотворенні, що спостерігаються наприкінці ХХ – початку ХХІ ст., та застерігає від неправомірного введення в ужиток синонімів вже усталених термінів: *колонитул* – 'сигнальні слова', *курсивний шрифт* – 'писаний шрифт', тому слушно, на наш погляд, радить надавати перевагу українським термінам, а не чужомовним запозиченням, а також рекомендує особливу увагу звертати на відповідність термінів нормам української літературної мови, водночас не поспішати зі стандартизацією одного терміна із низки синонімічних, оскільки це питання найкраще вирішує реальна мовленнєва практика й час (*комп'ютерні шрифти – цифрові шрифти – дигінальні шрифти*) [9, с. 10–11].

Унаслідок аналізу особливостей творення термінів видавничої та поліграфічної термінології у синхронному зрізі ми виявили найважливіші шляхи й найпродуктивніші способи її збагачення. Це, зокрема:

- використання семантичного способу творення унаслідок вторинної номінації – метафори та метонімії, напр.: *друкарка* – 'друкувальний пристрій, що формує зображення на дубльованому матеріалі прорізанням верхнього полімерного шару' [11, с. 558]; *поріг* – 'логічний елемент, вихідний сигнал якого залежить від результатів порівняння суми вхідних сигналів з деяким установленим значенням, із яким порівнюється вихідний сигнал, перш ніж зображення оцифровується' [11, с. 542];

- творення морфологічним способом поєднання морфем на базі наявних у мові основ і словотворчих афіксів (*роздруківка, сканування, видрук, газетяр, друкувальний, інтернет-видання*) [11];

- запозичення нових слів із чужих мов (*фреймс, дисплей, інтерфейс*) [11];

- повернення до активного вжитку слів, що донедавна входили в пасивний пласт лексики (*бе-реги, рисунок*).

Стрімка модернізація видавничо-поліграфічних технологій вносить свої корективи у фахову

мову, а іноді випереджає модернізацію спеціальної субмови появою нової спеціальної семантики (план змісту терміна змінюється при збереженні (повному або частковому) його плану виразу). Прикладом може слугувати термін *гранка* (80–90 металевих рядків-складників), який із заміною металевого складання комп'ютерним залишається реалією і зберігається як основа видавничих коректур, адже вичитування і зчитування здійснюється саме в гранках, і тому немає підстав для вилучення усталеного терміна з ужитку. Через об'єктивні зміни в його спеціальній семантиці виникла потреба в новотворенні: увести до терміна уточнювальний компонент *комп'ютерна (цифрова) гранка* [4, с. 33].

Висновки. Використання в сучасній українській видавничо-поліграфічній термінології давніх

друкарських термінів, які увійшли в ужиток книгодрукарів ще у XV столітті і продовжують функціонувати у мові видавців та поліграфістів дотепер, підтверджують факт лінгвістичної спадкоємності не лише термінології першодрукарства, а й термінології рукописного книговигодотворення; основною причиною динамічного поповнення видавничо-поліграфічної терміносистеми став розвиток видавничої та поліграфічної галузі, який базувався на розвитку технологій та знарядь друкарства, породжений глобальними змінами науково-технічного прогресу; УВПТ формували чотири основні етапи, які спричинили динамічне оновлення фахової термінології, але термінологічним ядром у ній і досі залишається друкарська термінологія, яка пройшла ужиткове випробування упродовж п'ятисот років.

ЛІТЕРАТУРА

1. Запаско Я. П. Мистецтво книги на Україні в XVI–XVIII ст.: монографія. Львів: Видавництво Львівського університету, 1971. 309 с.
2. Ісаєвич Я. Д. Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні: монографія. Львів: Вища школа, при ЛДУ, 1975. 150 с.
3. Кацпржак Е. И. История письменности и книги. М.: Искусство, 1955. 356 с.
4. Огар Е. І. Українська видавнича термінологія: нормалізаційні та функціональні аспекти. *Українське журналістикознавство*. 2009. Вип. 10. С. 31–35.
5. Огар Е. І. Українська друкарська термінологія: формування та функціонування: дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.01 – українська мова. К., 1996. 162 с.
6. Огар Е. І. Українсько-російський та російсько-український словник-довідник з видавничої справи. Львів: Палітра друку, 2002. 224 с.
7. Процик М. Р. Сучасна українська видавнича термінологія: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова. Львів, 2005. 254 с.
8. Процик М. Українські видавничі терміни у словниках 20–30 років XX століття. *Вісник Львівського університету*. 2004. Вип. 34. Ч. 1. С. 486 – 491.
9. Процик М.Р. Сучасна українська видавнича термінологія: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 – українська мова. К., 2005. 20 с.
10. Розум О. Ф. Тасмниці книгодрукування. К.: Техніка, 1980. 43 с.
11. Український тлумачний словник видавничо-поліграфічної справи [уклад. П. Киричок та ін.]. К.: НТУУ «КПІ», 2011. 896 с.

REFERENCES

1. Zapasko Ya. P. (1971) *Mystetstvo knyhy na Ukraini v XVI – XVIII st.* [The art of book in Ukraine in the XVIth – XVIIIth century]. Lviv: Lviv Publishing House, 309 s. [in Ukrainian].
2. Isayevych Ya. D. (1975) *Pershodrukar Ivan Fedorov i vynyknennia drukarstva na Ukraini* [First printer Ivan Fedorov and the origin of printing in Ukraine]. Lviv: Vyshcha Shkola at Lviv State University, 150 s. [in Ukrainian].
3. Katsprzhak E. I. (1955) *Istoriya pismennosti i knigi* [The History of Writing and Books]. Moscow: Iskusstvo, 356 s. [in Russian].
4. Ohar E. I. (2009) *Ukrainska vydavnycha terminolohiia: normalizatsiini ta funktsionalni aspekty* [Ukrainian Printing Terminology: Normative and Functional Aspects]. *Ukrainske zhurnalistykosnawstvo*, vol. 10, S. 31 – 35. [in Ukrainian].
5. Ohar E. I. (1996) *Ukrainska drukarska terminolohiia: formuvannia ta funktsionuvannia* [Ukrainian Printing Terminology: the Formation and Functioning]. (PhD Thesis), Kyiv, 162 s. [in Ukrainian].
6. Ohar E. I. (2002) *Ukrainsko-rosiiskyi ta rosiisko-ukrainskyi slovnyk-dovidnyk z vydavnychoi spravy* [Ukrainian-Russian and Russian-Ukrainian Reference book in Publishing]. Lviv: Palitra druku, 224 s. [in Ukrainian].
7. Protsyk M. P. (2005) *Suchasna ukrainska vydavnycha terminolohiia* [Modern Ukrainian Publishing Terminology]. (PhD Thesis), Lviv, 254 p. [in Ukrainian].
8. Protsyk M. (2004) *Ukrainski vydavnychi terminy u slovnykakh 20 – 30 rokiv XX stolittia* [Ukrainian Publishing Terms in the Dictionaries of the 20–30 of the XX century]. *Visnyk Lvivskoho Universytetu*, vol. 34, p.1, S. 486 – 491. [in Ukrainian].
9. Protsyk M. P. (2005) *Suchasna ukrainska vydavnycha terminolohiia* [Modern Ukrainian Publishing terminology]. (PhD Thesis). Kyiv, 20 s. [in Ukrainian].

10. Rozum O. F. (1980) Tajemnytsi knyhdrukuvannja [The Mysteries of Book Printing]. Kyiv: Tekhnika, 43 s. [in Ukrainian].

11. Ukrainskyi tlmachnyi slovnyk vydavnycho-polihrafichnoi spravy (2011) [Ukrainian Explanatory Dictionary of Publishing and Polygraphy]. Kyiv: NTUU, «KPI», 896 s. [in Ukrainian].

THE DEVELOPMENT OF THE PUBLISHING-POLYGRAPHIC TERMINOSYSTEM UNDER THE INFLUENCE OF INNOVATIVE CHANGE IN THE PRODUCTION INDUSTRY

Abstract. The paper traces the origins of the Ukrainian publishing-polygraphic terminology, dating back to the late Middle Ages. This period is the successor of the printing terminology, which, in its turn, inherited the terminology of handwritten book production. Also, the facts were fixed confirming the functioning of ancient terms in the modern publishing and polygraphic terminology, which came into being five centuries ago, but still continue to function in the Ukrainian modern professional terminology.

The terminological examples, confirming the succession of terms, the interpretation of which is still known to the publishers and printers, as well as the dissemination of printed terms in the Slavic language, and later Ukrainian terminology, has been suggested. The attention has been paid to the development of Ukrainian book printing and publishing, the organization of the printing industry in Russia, initiated by the outstanding book guards H. Scorina and I. Fedorov.

Taking into consideration the historical background, having preserved for almost five centuries the printing terminology as a permanent lexical group, the influence of social groups of different social layers on its development has been revealed. It has been proved that only in the first half of the XIXth century, two independent terminological systems - publishing and polygraphic terminology were splited. As a result of the introduction of innovative technologies, they rejoined in the end of the XXth century, possessing the same nuclear terminology.

As the basis of this process the expansion of the publishing and polygraphic terminological system, leading to a progress in the development of the field of printing and publishing, and causing the replenishment of the terminology system, adjusting the branch of word-formation, its normalization and functioning has been used. The paper highlights the basic stages in the development of the publishing and polygraphic terminological system and identifies the reasons for its dynamic renewal. That is the period between the end of the XXth and the beginning of the XXIst century. This period is marked by the rapid introduction or returning of printing or polygraphic terms in the lexical system of the Ukrainian language.

Keywords: terminology, publishing-polygraphic terminological system, typographical terminology, publishing terminology, language innovations, language dynamics.

Стаття надійшла до редакції 25 червня 2019 р.

© Медведь М., 2019 р.

Марія Медведь – кандидат філологічних наук, директор Наукової бібліотеки Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; <https://orcid.org/0000-0001-8275-9026>

Maria Medved – Candidate of Philology, Director of the Scientific Library Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; <https://orcid.org/0000-0001-8275-9026>